

Дискусионен форум на Висшето училище по застраховане и финанси

ВИЗИЯ, МАЩАБИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА ПРИВАТИЗАЦИЯТА В СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

(Продължава от бр. 5)

Проф. **Методи Христов** каза по повод мнението на **Никола Абаджиев** „да не се търси частното или държавното в това, че парите са на хората, защото не можем да кажем, че банките, които функционират в България, не са частни“. Според г-н Христов частното се оценява през призмата на капитала, с който работи дружеството, и че това е единственият критерий.

Доц. д-р **Богомил Манов**, преподавател в УНСС, даде пример, според който има и държавни предприятия, които са акционери в частни пенсионни фондове, има и осигурители, които са държавни предприятия и дават тези средства на работодателите с преобладаващо държавно участие. Може ли да се каже, че се дават частни пенсии? Проф. Христов уточни, че не говори за частни пенсии, а че собствеността на дружествата, които управляват тези средства, се оценява през призмата на акционерния капитал и чий е той. **Григор Димитров** подчерта, че капиталът на дружеството е несравнима величина спрямо активите, а проф. Христов поясни, че не става дума за активите, а за собствеността.

Г-н Димитров изтъкна, че още от самото начало от фондовете дълго време са се борили против наименованието частни фондове. В предишните години, като кажеш частен фонд, смятат, че отиваш да крадеш от осигуровките на хората, каза той.

Проф. д-р **Митко Димитров**, директор на Икономическия институт към БАН, взе отношение по този въпрос. Не съм застраховател, не се занимавам със застраховане, но съм тук заради авторитета на училището и на присъстващите и не съжалявам. Частното осигуряване, не се притеснявайте от тази дума, ме интересува до толкова, доколкото

виждаме много успешни примери в Западна Европа (Великобритания специално), когато средствата на тези фондове стават едни от най-големите инвеститори и самите те след това - собственици на акции. Във Великобритания най-големият собственик на акции са пенсионните фондове. Така че моят интерес е именно от тази гледна точка: кога и по какъв начин контролът ще позволи на българските фондове осезаемо да участват в инвестирането, за да се ускори растежът на българската икономиката.

Според мен няма обръкване, няма проблеми с

терминологията. Има си частно, има си и държавно в зависимост от това кой притежава. При вас, ако акциите са притежание на частни лица, фондът ви е частен, няма никакви проблеми в това. По отношение на приватизацията - действително доц. Христовков използва по-разширително понятието, но той в началото даде различното тълкуване на самата дума „приватизация“. Може би ви смущава това, че няма прехвърляне, че няма стари, съществуващи институции, които да бъдат изкупени след това, или продадени на други собственици; така или иначе, в широк план те заемат част от дейност, с която преди това само държавата се е занимавала. Мисля, че в разширителен план понятието може да се използва. Категорично не съм съгласен, че частна собственост има само когато мениджърът е и собственик. Това е много стеснено, много ограничително тълкуване на нещата. Но в самата частна собственост в развитите страни има промени през последните десетилетия, при нас също се наблюдава такъв процес. Собствениците юридически лица, институционалните собственици, заеха много висок дял от частната собственост. Но това също е частна собственост. Вие, когато купите част от акциите, ставате частни собственици на корпорациите, които ще купите. Това, че държавата контролира и се намесва много активно, е следствие от самия характер на дейността. Има гранични

области там, където се предоставят обществени услуги - при здравеопазване, образование, социално осигуряване или при обществените монополи. Там държавата не може да позволи приватизация, ако не си осигури някакви много силни възможности да контролира дали продуктът все пак се предлага по предназначение, дали не стават някакви деформации в тази област. Според мен няма голям проблем по отношение на термините, които бяха използвани.

Доц. **Манов** започна с някои констатации на г-жа Гонева и ги определи като абсолютно верни. Тя каза, че социалното осигуряване е само едно наследство. Да, така е, социалното осигуряване е наследство. То беше наследство от 1989 г., наследство от 2000 г., ако решим да делим нещата на етапи, наследство е и към днешна дата. Вярно е, че в обществото ни протичат много разнообразни процеси. Налице са отрицателни демографски тенденции, налице е застаряване на нацията. Очакванията са към 2030 г. в България да има 6,5 млн. души население. Като цяло българската част от нацията, мога да кажа смело, намалява. Продължава и емигрирането на млади и кадърни хора от страната - средно по около 70 хил. годишно през последните 4-5 години. Тези, които напускат страната, всъщност са хората, които биха могли да осигурят възпроизводствения процес на населението в поголеми параметри. Не е добро наследството, не е добра ситуацията в държавното обществено осигуряване. Нещата са въпрос на възможности, а икономиката към настоящия момент не е в състояние да осигури това, което често пъти политиките обещават, без да могат да извършат реално, тъй като обещанията не са подплатени с икономическа реалност. От тази гледна точка един от възможните варианти е разнообразяване на системата, т. е. приватизация, за което днес съществено сме се събрали. Основният въпрос обаче в това двуединство, в това разнообразяване на системата, е доколко осигурителните фондове да бъдат държавни и доколко - частни. Ето кой е може би най-тежкия въпрос, на който едва ли някой в тази зала има задоволителен и аргументиран отговор, защото, ако го имаше, нямаше да има нужда от днешния форум.

Според мен държавата не може да абдикира от някои присъщи й функции. От това, че тя като цяло (и в конституцията е записано) е гарант за социалната политика в държавата, въобще за социалното развитие на държавата. В същото време

направени крачки за развитие на първия стълб и са налице видими положителни резултати. В добра светлина оценявам и развитието на втория и третия стълб. В добра, но въпросът е - доколко. От графиката, която доц. Христовков показа, се вижда, че във втория стълб - допълнителното задължителното пенсионно осигуряване, с характерните за него професионални пенсионни фондове - натрупванията бележат постоянен устойчив ръст. Докато натрупванията в третия стълб - не мога да кажа, че намаляват, - но те са със силно затихващи функции. Какъв изход можем да направим? Че у нас се развива онова, което е задължително.

Обикновено в публичното пространство се разпространява информация колко много натрупвания „има в техните осигурителни фондове“, от което се правят изводи, че в края на краищата след не дълъг период от време - около 2020 г., когато започнат плащанията от универсалния фонд, процентът на заместване вече ще е поголям. И за онези, които са родени след 31.12.1959 г., възможностите за задоволяване на потребностите са значително по-големи. В определена степен е така, но аз лично имам определени резерви.

Възникна въпросът какво приватизиране. В УНСС аз чета дисциплината „Финанси на соци-

алното осигуряване и частни осигурителни фондове“, т.е. не само пенсионното, но и здравното осигуряване и осигуряването за безработица и професионална квалификация. Често пъти питам студентите какво приватизиране и те в първия момент са стъпсани, притеснени. Най-различни неща чувам, в това число и едва ли не за „парите на хората“. Онова, което се приватизира, е услугата в социалното осигуряване. За мен това е отговорът.

Възниква и въпросът какво трябва да бъде мястото на НОИ в процеса на конкуренцията. Според мен позицията на НОИ трябва да бъде неутрална. Когато говорим за конкуренция, а изведем една структура пред останалите, тогава стигаме до монопол и разрушаване конкурентната среда.

Професионалните фондове, които започват да функционират от 1 януари 2007 г., не са четвърти стълб. Те спадат към третия стълб, където имаме фонд с доброволни парични вноски.

Говореше се и за конкурентите в частното осигуряване. Не искам да утежнявам дискусията, защото съм един от участниците в осигурителния пазар от 1994 г. до 2004 г. с прекъсване от една година, бях изпълнителен директор и главен изпълнителен директор на една пенсионна компания заедно с колежите Димитров и Абаджиев. Вярно е, че поставихме основите на допълнителното осигуряване през 1994 г., но видяхме и много нелицеприятни неща - заставяне и задължително вписване на лицата в конкретни фондове, т. е. обезличаване на конкуренцията. Ако това беше изключение, бих премълчал, но в определена степен това беше печална практика.

Какво е участието на осигурените лица в управлението на осигурителната система? Твърди се, че осигурените лица участвали в управ-

лението на осигурителната система. Смяя да твърдя, че не участват в управлението. Някой изглежда визира участието в попечителски и консултативни съвети. Това са структури, формирани от равен брой представители на съюза на работодателите, на синдикатите и на осигурителното дружество. Ролята на тези попечителски и консултативни съвети е сведена до минимум. Те имат консултативно и без решаващ глас отношение към въпросите, които се разглеждат. На практика осигурените лица не участват в контролирането на частните осигурителни фондове.

Има и друга тревожна тенденция. Сега вече, след като излязох от системата и от полето на реалната практика, мога да я формулирам като фаворизиране на определени дружества от гледна точка на създадената нормативна уредба и потискане на други. Много целенасочено например първоначално беше направена Наредбата за прехвърляне на осигурени лица от едно дружество в друго. Тя фаворизираше онези дружества, които имаха най-голям брой осигурени лица - преразпределяха се на база на заварено положение. Впоследствие тя бе преработена, но към днешна дата стопа бизнес. Отворете сайта на КФН и вижте какви са прехвърлянията след 2005 г. Намаляха драстично. Какво се оказа? Че до 2004 - 2005 г. имаше интерес, а отведнъж интересът затихна. Смяя да твърдя, че изискването за нотариална заверка е тромава и сложна процедура и е направено умишлено. Дори се създава впечатление, че е направено, за да защити нечий интереси. Не мога да кажа чий и какви, но съм убеден, че това са интересите на големите фондове.

Защо се създават частни пенсионни фондове? Да печелят ли? Те се създават, но не само за да печелят (макар че е съвсем нормално да се печели), а за да възпроизведат много по-добро качество. Налице е разнообразие от осигурителни продукти, такива, каквито една структура монополист не би могла да предложи. Те се създават, за да увеличат броя на осигуряваните лица, т.е. да се увеличи осигурителната съвкупност. Те се създават и за да формират определена осигурителна култура у населението.

(Следва)

СЛАВИМИР ГЕНЧЕВ

Бел. ред. Редакцията изказва благодарност на служителките във ВУЗФ **Десислава Чистова** (отдел „Междунородни програми и проекти“) и **Евгения Рашева** (библиотекар-информатор) за съдействието при обработката на стенограмата от дискусията.